

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÖĞRETMEN NİTELİKLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

*Sedat MADEN**
*Erhan DURUKAN***
*Aslı ASLAN****

ÖZET

Bu çalışmada, Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmen niteliklerine yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubu, 2009-2010 akademik yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören 150 (82 erkek, 68 kadın) son sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmen niteliklerine yönelik görüşleri, araştırmacılar tarafından geliştirilen 'Öğretmen Adaylarının Öğretmen Niteliklerine Yönelik Görüş Anketi' ile toplanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda, Türkçe öğretmeni adaylarının, öğretim sürecinde etkili olan öğretmen niteliklerine yönelik olumlu düzeyde görüşe sahip oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen nitelikleri, öğretim süreci, Türkçe öğretmeni adayı.

TURKISH TEACHER CANDIDATES' VIEWS ABOUT TEACHER QUALIFICATIONS

ABSTRACT

Purpose of this study is to determine the Turkish teacher candidates' views about teacher qualifications. Research sample consists of 150 (82 male, 68 female) teacher candidates teaching in fourth class Ataturk University Kazım Karabekir Education Faculty Turkish Education Department in 2009-2010 academic year.

* Dr. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi sedd52@hotmail.com

** Arş Gör. KTÜ Eğitim Fakültesi erhandurukan@gmail.com

*** Öğretmen aslan22@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 5/4 Fall 2010

Research's data about teacher qualifications collected with 'Teacher Candidates' Views About Teacher Qualifications Survey' developed by researchers.. Data analysed with SPSS 11.5 programme. At the end of the study it has been found that Turkish teacher candidates have positive views about teacher qualifications.

Key Words: Teacher qualifications, teaching process, Turkish teacher candidates.

GİRİŞ

Günümüzde bilim ve tekniğin hızla gelişmesi, buna ek olarak bilginin ve ona ulaşmanın tüm hayati unsurların temeline yerleşmesi ile toplumsal yapıda büyük bir değişim süreci yaşanmaya başlamıştır. Bu değişim süreci, bilgi toplumu olarak adlandırılmaktadır. Bilgi toplumu; insana, bilgiye ve ona hızla ulaşmaya, bilgiye önem vermeye ve onu kullanabilmeye, kalıplaşmış ilkelere ziyade, süreç ve işlevlere önem vererek geleneksel toplumsal anlayışa yeni bir şekil vermiştir. Bilgi toplumunun getirdiği yeni anlayış toplumsal yaşamın tüm alanlarında (bilim, kültür, sağlık, beslenme vb.) köklü bir yenilenmeyi gerektirdiği gibi eğitim sistemlerinin de çağın şartlarına göre değişimini zorunlu kılmıştır. 21. yüzyılda eğitim ve öğretimin yalnızca bilgi aktarmayı değil; bunun yanı sıra öğrenmeyi, ufku genişletmeyi ve öğretmenlerin kendini geliştirmesini de içermesi gerektirmektedir (Hargreaves, 2003: XI).

Bu gereklilikler eğitimde kurallardan ziyade, süreci; bilgiyi ezberlemekten ziyade, ona ulaşabilmeyi ve kullanabilmeyi; kuralları örneklendirmekten ziyade, beceri ve alışkanlık düzeyinde kullanabilmeyi; bilgi aktarıcı öğretmen yerine öğrenciyi merkeze almayı gerektirmiştir. Eğitim, hem birey olarak yüksek bir yaşam düzeyine ulaşmanın başlıca yolu hem de toplum olarak gelişme ve ilerlemenin, çağdaş ülkeler arasında yer almanın temel ögesidir (Kaya, 1989: 4). Dünya üzerinde çoğu toplum bilgi toplumunun gereği olan öğrenmeyi merkeze alan çağdaş eğitim yaklaşımlarıyla desteklenmiş eğitim reformlarını gerçekleştirmiştir. Gerek eğitim alanında gerekse bilimsel ve teknolojik anlamda ilerlemiş birçok toplumun başarılarının asıl sebebi bireylerini çağdaş bir anlayışla yetiştirebilmeleridir. Bilgi toplumunun gerektirmesi ve uluslar arası bazı ölçümlerin (PISA, PIRLS vb.) ülkemizdeki bazı alanlardaki öğrenme düzeyleri ile ilgili olumsuz sonuçlara ulaşması ve diğer etkenlerin etkisi ile ülkemizde ilk, orta ve yüksek öğrenim müfredatlarında çağdaş eğitim strateji ve yaklaşımlarına (oluşturmacılık, etkinlik temelli öğrenme, beyin temelli

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

öğrenme, çoklu zekâ kuramına dayalı öğrenme vb.) uygun değişikliklere gidilmiştir. Bugün örgün eğitim seviyelerinde öğretim yenilenmiş öğretim müfredatları ile yapılmaktadır.

İnsan, doğumundan itibaren ailesinde, diğer yakın çevresinde, eğitiminde, mesleğinde çok katmanlı bir yaşam serüveni içine girer. İnsanı, birbirinden farklı davranış ve becerilerin kullanımını gerektiren bu yaşam serüvenine hazırlayan başlıca sosyal sistem eğitimidir. Eğitim, bireyi toplumun ve çağın gerektirdiği bilgi, beceri ve diğer donanımlarla yetiştirerek topluma kazandırır. Bu bağlamda insanın sosyalleşmesini aynı zamanda bir birey olarak yaşayabilmesi için eğitim şarttır. Eğitim sistemi içinde insanın başarılı bir şekilde yetiştirilebilmesi için ise gerekli olan temel unsur nitelikli öğretmenlerdir.

Eğitim faaliyetlerinin hedef kitesini oluşturan öğrencilerin nitelikleri, öğretmen nitelikleriyle özdeştir. Öğretmenin niteliği, eğitim sistemlerinin işleyişi ve başarıya ulaşmasında oldukça önemli rol oynamaktadır (Köseoğlu, 1994: 2). Eğitim sistemi öğrenci, öğretmen ve öğretim müfredatı üzerine kuruludur. Bu üç ana unsur arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Örneğin, öğretim müfredatları mutlaka öğrencinin yaşamında ihtiyaç duyacağı bilgi ve becerileri öğrencilerin özelliklerine uygun öğretebilme üzerine yapılandırılmalıdır. Bunun yanında öğretmenler de öğrenci ve müfredatın gerektirdiği öğretim bilgi ve becerilerini öğretebilecek yeterliğe sahip olmalıdır. Ancak bu üç ana unsur içinde en büyük iş, şüphesiz öğreticiye yani öğretmene düşmektedir. Eğitim öğretimin kalitesi ve etkililiği öğretmenin niteliğiyle doğrudan ilişkili olduğundan (Karaçalı, 2004) müfredat çok iyi hazırlanmış olsa bile öğretmenler istenilen yeterliklere sahip değillerse eğitim öğretimde arzulanan sonuç elde edilemez (Demirel ve Kaya, 2006: 337).

Eğitimin niteliği ve kalitesi büyük ölçüde öğretmenlerin niteliği ile doğru orantılıdır. Bu bakımdan eğitim sistemi içinde görev alacak öğretmenlerin gerek hizmet öncesinde gerekse hizmet içinde iyi bir biçimde yetiştirilmeleri eğitim hizmetlerinin kalitesi yönünden önem taşımaktadır (Şişman, 2001). Öğretmenlerin sahip olması gereken nitelikler, yukarıda bahsedilen sosyal değişimler neticesinde değişmek zorundadır. Çağın gerektirdiği öğretici anlayışı bilgiyi aktaran, öğretimin merkezinde olan, salt doğruları olan, sadece ürüne dikkat eden öğretmenin çok uzağında; öğrenme sürecinde rehber ve düzenleyici olan, süreci kontrol eden, deneyim kazandırıcı etkinlikler planlayan bir konum elde etmiştir. Bahsedildiği şekilde öğretmenlerin rollerinde büyük bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim statik bir yapıda değil dinamik bir yapıdadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Öğretmen, artık bilgiyi sağlayan kişi veya model değil, öğrenme çevre ve süreçlerini düzenlemede kolaylaştırıcı ve yönlendirici olarak algılanmaktadır. Öğrenciyle etkileşimde bulunma, programı uygulama, istendik davranışları kazandırma (Sönmez, 2003) öğretim sürecini yönetme, değerlendirme (Bircan, 2003) gibi birçok yeterliliğe, doğru düşünce ve etkili özelliklere sahip olan öğretmen, her zaman öğrenme ortamında verimli olamayabilir. Çünkü öğretmenin çevresi (sınıf, öğrenciler, okul) öğretmen davranışlarına ciddi sınırlamalar getirebilir (Korthagen, 2004). Bu nedenle öğretim ile hayatı birleştiren yenilenme anlayışı öğretmeni, öğretimi sınıf, okul ve ev dışına taşıyacak niteliklerle yetiştirebilmelidir. Günümüzdeki öğretmen eğitimi bu açıdan değerlendirildiğinde yapılan değişiklikler sonrasında öğretmen eğitimi programlarının teoriye dayalı öğretmen merkezli yaklaşımdan daha çok uygulamaya dayalı olan öğrenci merkezli yaklaşıma doğru kaydığı görülmektedir (Oddens, 2004).

Öğretimde kalite ve başarının sağlanmasında öğretmen nitelikleri etkili olduğu çeşitli araştırmalarda belirtilmiştir (Witcher vd., 2001; Lowman, 1995; Lang vd., 1993). Literatürdeki çalışmalar öğretmen niteliklerinin başarı üzerine etkisi için farklı değerlendirmeler yapmıştır. Öğretimde kalite ve başarı için, bazı araştırmalar öğretmenlerin bazı açılardan yetenekli olmalarının yeterli olacağını (Barnett, 1994; Hyland, 1994), bazıları ise öğretimdeki başarının öğretmenin kişiliği ve dürüstlüğünden kaynaklandığını (Palmer, 1998; Hansen, 1995), bazıları ise öğretmenin kişilik kalitesine, yaşam şekline, empati kurmasına, merhamet göstermesine, esnek davranmasına (Tickle, 1999), bazıları öğretmenin öğrencilerine güvenmesi, yakınlık göstermesi, sorulan soruya anlayışla cevap vermesi, hoşgörülü olması, dersine önem vermesi ve olumlu iletişim kurmasından kaynaklandığını (Kısakürek, 1985), bazıları öğretmenin sınıf içindeki davranışlarının çok etkili olduğunu (Sönmez, 2001) ileri sürmüşlerdir.

Okulda ve sosyal yaşam alanında iyi bir öğretmenin temel niteliklerini tam anlamıyla belirleyebilmek çok zordur. Toplumsal yapının ve ihtiyaçların devamlı değişmesi öğretmenlerin sahip olması gereken niteliklerin de değişimini zorunlu kılmaktadır. İlgili literatürde iyi bir öğretmenin sahip olması gereken nitelikleri belirlemeyi amaçlayan çok sayıda çalışma yapılmıştır (Becker ve Hundersmarck, 2003; Roy, 1987; Feldman, 1976). Bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin ekonomik ve kültürel yapıyı hızla değiştirmesinden hareketle, değişen ve farklılaşan rolleri kazanması için öğretmen eğitimi programlarıyla, geleceğin öğretmenini yetiştirmeye yönelik, esnek, öğrenmeyi öğrenmiş ve öğretim sürecindeki rolünü kavramış öğretmenler yetiştirilmelidir (Kılıç,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

2006). Türkiye’de öğretmen yetiştirmeye yönelik yapılan çeşitli sempozyum, konferans ve diğer bilimsel çalışmalarda öğretmenlerin sahip olması gereken nitelikler için farklı bakış açıları ileri sürülmüştür (Kılıç, 2005; Özabacı ve Acat 2005; Saracaloğlu, 2000; Güçlü, 1996; Sünbül, 1996; Turgut, 1996; Kulaksızoğlu, 1995; Sönmez, 1994; Oğuzkan, 1988). Öğretmen yetiştirmede alan bilgisinin yanında genel kültür, meslek bilgisi, yöntem bilgisi, öğretim teknolojilerini kullanma ve kendini geliştirmenin de gerekli olduğu yönünde ortak bir görüşe varılmıştır. Öğretmen niteliklerinin öğretmen eğitimi lisans programlarında kazandırılması ve öğretmen adaylarının gerekli olan niteliklere sahip olmalarının yanında öğretim kalite ve başarısının sağlanması için öğretim ortamlarının, materyallerinin ve müfredatlarının da bu anlayışa hizmet etmesi gerekmektedir.

Genel olarak öğrencileri uygun kaynakları bulmaya ve bunları doğru kullanmaya yöneltme, daha önce edindikleri bilgileri yeni bilgileri anlamada kullanmalarını sağlama, öğrencileri soru sormaları için teşvik etme, öğrencilere bilimsel araştırma sürecini öğretme ve derse aktif katılımı sağlama ve derse hazırlıklı gelme (Piburn ve Baker, 1993) gibi etkili niteliklere sahip öğretmenlerin yetiştirilmesi yeni nesillerin bilim, teknik ve diğer sosyal gelişmelere uyum sağlayıp sosyalleşme sürecinde başarılı olmalarını sağlayacaktır.

Eğitimin ana unsuru olan öğretmeni yetiştirme, eğitimin geliştirilmesinde temel sorundur ve insan kaynağının geliştirilmesinin kalbi olarak görülmektedir (Akyüz, 1991: 222; Şahinkesen, 1989: 101). Öğretimde başarının sağlanması ve eğitimin yeni nesilleri en iyi şekilde topluma kazandırabilmesi nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle öğretmen yetiştirme sürecinde öğretmenlerin sahip olması gereken niteliklere uygun öğretim ve uygulamaların yapılması gereklidir. Nitelikli öğretmen yetiştirmenin öneminden hareketle bu çalışmada, Türkçe öğretmeni adaylarının öğrenmede etkili olan öğretmen niteliklerine yönelik görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, betimsel araştırma modellerinden tarama modelinde yapılmıştır. Bu model, geçmişte veya hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan kişi, olay, olgu, durum veya

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya, betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2006: 77).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2009-2010 eğitim-öğretim döneminde, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören 150 son sınıf öğrencisinden rastgele oluşturulmuştur. Çalışma grubundaki 150 Türkçe öğretmeni adayının 82'si erkek, 68'i kızlardan seçilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Türkçe öğretmeni adaylarının öğrenmede etkili olan öğretmen niteliklerine yönelik algılama düzeylerini belirlemek için araştırmacı tarafından '**Öğrenmede Etkili Olan Öğretmen Niteliklerine Yönelik Görüş Anketi**' geliştirilmiştir. Anket maddeleri ilgili literatür taranarak oluşturulmuştur. Oluşturulan görüş anketi, Türkçe eğitimi ve eğitim bilimleri alanında uzman akademisyenler ile Türkçe öğretmenleri tarafından incelenmiş ve bazı maddeler elendikten sonra, öğretmenin öğretimine yönelik 67 madde olarak düzenlenmiştir. Anket 5'li likert tipte düzenlenmiş; "1-Olumsuz Etkiler, 2-Etkili değildir, 3-Kısmen Etkiler, 4-Etkiler ve 5-Çok Etkiler" şeklinde puanlandırılmıştır. Olumsuz içeriğe sahip bazı maddeler (5, 7, 18, 19, 26, 43, 57) ters yönde puanlandırılmıştır. Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra anketin ön uygulaması yapılmış, uygulama sonunda elde edilen verilerden anketin iç tutarlık katsayısı (*Cronbach Alpha*) 0.94 olarak tespit edilmiştir. Anketin tutarlı ve uygulama geçerliğine sahip olduğu görülmüş ve bu doğrultuda asıl uygulama yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 11.5 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada ölçme aracıyla elde edilen veriler tablolar hâlinde sunulup açıklanmıştır.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Öğretmen Niteliklerine İlişkin Görüşlerini Ortaya Koyan Betimsel Veriler

Nitelik	Ortalama	Standart Sapma	Nitelik	Ortalama	Standart Sapma
1	4,30	1,091	35	3,01	1,380
2	4,42	,854	36	2,84	1,487
3	4,56	,737	37	3,12	1,529

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

4	3,54	1,706	38	4,34	,933
5	4,65	,768	39	4,28	1,177
6	4,43	,838	40	3,96	1,448
7	3,74	1,561	41	2,40	1,515
8	4,50	,994	42	4,02	1,392
9	4,50	,783	43	4,33	1,241
10	2,18	1,541	44	3,30	1,496
11	2,80	1,483	45	2,74	1,259
12	4,63	,838	46	2,18	1,541
13	2,16	1,271	47	2,80	1,483
14	2,56	1,287	48	4,46	1,053
15	3,54	1,463	49	2,16	1,271
16	2,78	1,122	50	4,43	1,106
17	3,01	1,380	51	3,54	1,463
18	4,41	1,130	52	2,78	1,122
19	4,59	,883	53	3,01	1,380
20	3,56	1,411	54	2,84	1,487
21	4,10	1,309	55	3,12	1,529
22	2,60	1,682	56	3,56	1,411
23	3,72	1,541	57	3,61	1,563
24	2,28	1,204	58	2,60	1,682
25	3,00	1,465	59	4,24	1,330
26	4,25	1,216	60	2,28	1,204
27	3,32	1,453	61	3,00	1,465
28	2,18	1,541	62	3,75	1,247
29	2,80	1,483	63	3,18	1,302
30	4,24	1,314	64	2,73	1,841
31	3,97	1,478	65	2,15	1,339

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

32	3,91	1,305	66	2,38	1,340
33	3,54	1,463	67	3,96	1,430
34	2,78	1,122			

Tablo 1’de görüldüğü üzere Türkçe öğretmeni adaylarının:

Alanıyla ilgili bilgi açısından yeterli olma niteliği için $\bar{x}=4,30$; *Dersin amaç ve hedeflerini öğrencilere açıklama* niteliği için $\bar{x}=4,56$; *Derse hazırlıklı gelme* niteliği için $\bar{x}=4,43$; *Derste konu ile ilgili yeterli ayrıntıyı ve örnekleri verebilme* niteliği için $\bar{x}=4,42$; *Öğrencilerin Türkçe ile ilgili sorularını yanıtlayabilme* niteliği için $\bar{x}=4,50$; *Ana dilini kullanmaya yönelik örnek davranışlar sergileme* niteliği için $\bar{x}=4,50$; *Öğrencilerin sorularını dikkate alarak, anlaşılmayan konuları yeniden anlatma* niteliği için $\bar{x}=4,63$; *Ders boyunca ilgiyi yüksek tutmak için çaba gösterme* niteliği için $\bar{x}=4,10$; *Konuları bir bütünlük içinde anlatma* niteliği için $\bar{x}=4,24$; *Sınav sonuçlarını ders sürecinde dikkate alma* niteliği için $\bar{x}=4,34$; *Öğrencilerin ilgi, ihtiyaçlarına ve yeteneklerine göre işlenecek konuları planlama* niteliği için $\bar{x}=4,28$; *Türkçe dersini günlük hayatla ilişkilendirerek ilgi çekici ve eğlenceli bir hale getirme* niteliği için $\bar{x}=4,02$; *Başarıyı ölçecek ve araştırmaya sevk edecek ödevler ve projeler verme* niteliği için $\bar{x}=4,46$; *Öğrencilere ders dışında zaman ayırma* niteliği için $\bar{x}=4,43$; *Öğrencileri kütüphanelerden ve diğer basılı ve elektronik kaynaklardan doğru bir şekilde yararlanmalarını teşvik edici olma* niteliği için $\bar{x}=4,24$ oranında görüş belirttikleri görülmüştür. Bulgulardan hareketle (4.0–5.0 değerleri arasında görüş belirtilen) bu niteliklerin Türkçe öğretmeni adayları tarafından öğretim sürecinde gerekli olan ve en etkili öğretmen nitelikleri olarak algılandığı söylenebilir.

Öğrencileri derse katabilme niteliği için $\bar{x}=3,54$; *Sınıftaki derslerin dışında kurslar, etütler verme* niteliği için $\bar{x}=3,54$; *Öğrencilerle karşı kibar ve hoşgörülü yaklaşma* niteliği için $\bar{x}=3,01$; *Öğrencilere arkadaşça bir tavırla yaklaşma* niteliği için $\bar{x}=3,56$; *Açık, anlaşılır ve akıcı dilde ders anlatma* niteliği için $\bar{x}=3,72$; *Ders anlatımında teknolojiyi(bilgisayar, film ve video vb.) kullanma* niteliği için $\bar{x}=3,00$; *Uygulamalı ve aktif katılıma dayalı bir öğretim verme* niteliği için $\bar{x}=3,32$; *Konuları farklı yöntem ve tekniklerle anlatma* niteliği için $\bar{x}=3,97$; *Öğrenmeyi gerçekleştirecek farklı aktiviteler kullanma* niteliği için $\bar{x}=3,91$; *Alanıyla ilgili gelişmeleri takip etme ve öğrencilere aktarma* niteliği için $\bar{x}=3,54$; *Sınavları derste anlattıklarını kapsayacak şekilde hazırlama* niteliği için $\bar{x}=3,01$; *Sınav sonuçlarını öğrencilerine duyurma ve cevaplarını*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

verme niteliği için $\bar{x}=3,12$; *Dersi farklı ortamlara (Bilgisayar laboratuvarı, konferans salonu, kütüphane, tiyatro vb.) taşıma niteliği için $\bar{x}=3,96$; Disiplini derse katılım aracı olarak kullanma niteliği için $\bar{x}=3,30$; Derste yaptığı yazılı, sözlü ve uygulamalı çalışmaları dengeleme niteliği için $\bar{x}=3,54$; Konular arasında sebep-sonuç ilişkisi kurma niteliği için $\bar{x}=3,01$; Zamanı etkili kullanma niteliği için $\bar{x}=3,12$; Derse zamanında girme ve çıkma niteliği için $\bar{x}=3,56$; Öğrencilere derse yönelik görevler verme niteliği için $\bar{x}=3,00$; Ödül ve cezayı etkili kullanma niteliği için $\bar{x}=3,75$; Yaşanılan sorunları kurum yetkililerine bildirmeden önce kendisinin çözmeye çalışması niteliği için $\bar{x}=3,18$; Öğrencilerin düzenlediği sosyal etkinliklere destek olma ve katılmaya özen gösterme niteliği için $\bar{x}=3,96$ oranında etkili olduğuna dair bir görüş belirttikleri görülmüştür. Bulgulardan hareketle (3,0–4,0 değerleri arasında görüş belirtilen) bu niteliklerin Türkçe öğretmeni adayları tarafından öğretim sürecinde gerekli olan öğretmen nitelikleri olarak algılandığı söylenebilir.*

Öğrencilerin cevaplarını yanlış da olsa önemseme niteliği için $\bar{x}=2,18$; Öğrencileri ayrıntıları ortaya çıkaracak sorular sormaya yöneltme niteliği için $\bar{x}=2,80$; Sorularla öğrencileri derse karşı motive etme niteliği için $\bar{x}=2,16$; Dersleri SBS' de çıkmış veya çıkabilecek sorularla işleme niteliği için $\bar{x}=2,56$; Sınıfı öğrenmek için uygun bir ortam haline getirme niteliği için $\bar{x}=2,78$; Öğrenme güçlükleri ile karşılaşınca yeni örneklerle konuyu açıklama niteliği için $\bar{x}=2,60$; Derslerde farklı araç-gereçlerden yararlanma niteliği için $\bar{x}=2,28$; Örneklerini basitten karmaşığa doğru verme niteliği için $\bar{x}=2,18$; Konuları somutlaştırarak anlatma niteliği için $\bar{x}=2,80$; Öğrencilerin kariyerleri ve bir sonraki eğitimleriyle ilgili gelişmeleri takip etme ve öğrencilere aktarma niteliği için $\bar{x}=2,78$; Sınavlarında farklı soru şekillerini kullanma niteliği için $\bar{x}=2,84$; Bir önceki derste işlenen konularla bağlantı kurma niteliği için $\bar{x}=2,40$; Dersin sonuna doğru konuyu özetleme ve dönüt alma niteliği için $\bar{x}=2,74$; Bir öğrencinin yaptığı hatayı tüm sınıfa mal etme niteliği için $\bar{x}=2,18$; Ders bitiminde konuyu pekiştirici ve bir sonraki konuya hazırlayıcı ödevler verme niteliği için $\bar{x}=2,80$; Öğrencilerin durumlarını dikkate alarak yardımcı kaynaklar önerme niteliği için $\bar{x}=2,16$; Programa/öğretmen kılavuzuna göre konuları yetiştirmek için hızlı ders işleme niteliği için $\bar{x}=2,78$; Problem çözümüne dayalı olarak ders işleme niteliği için $\bar{x}=2,84$; Dersi aktif bir şekilde öğrencilerin arasından anlatma niteliği için $\bar{x}=2,60$; Öğrencilerin yaptıkları yanlışları anında düzeltme niteliği için $\bar{x}=2,28$; Derse konu ile ilgili ilgi çekici bir fıkra, atasözü, hikâye vb. anlatarak başlama niteliği için $\bar{x}=2,73$; Konuyu hazırlamış olduğu ders notlarına bağlı kalarak anlatma niteliği için $\bar{x}=2,15$; Sınıf tahtasını konuların anlatımında iyi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

kullanma niteliği için $\bar{x}=2,38$ oranında etkili olduğuna dair bir görüş belirttikleri görülmüştür. Bulgulardan hareketle (2,0-3,0 değerleri arasında görüş belirtilen) bu niteliklerin Türkçe öğretmeni adayları tarafından öğretim sürecinde kısmen gerekli öğretmen nitelikleri olarak algılandığı söylenebilir.

Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmen niteliklerinden olumsuz içeriğe sahip olanlar maddelerde; *Dersi isteksiz anlatma* niteliği için $\bar{x}=4,65$; *Öğrencilerin bazılarında daha fazla ilgi gösterme* niteliği için $\bar{x}=3,74$; *Öğrencilere lakaplarla, argo tabirlerle vb. sözlerle hitap etme* niteliği için $\bar{x}=4,41$; *Öğrencilere karşı kaba kuvvet kullanma* niteliği için $\bar{x}=4,59$; *Dersi sürekli oturarak anlatma* niteliği için $\bar{x}=3,61$; *Öğrencilerin daha çok bilgiyi ezberlemesini isteme* niteliği için $\bar{x}=4,25$; *Notu derste disiplini sağlayıcı bir yaptırım olarak kullanma* niteliği için $\bar{x}=4,33$ oranında “Olumsuz etkiler ve Etkili değildir.” düzeyinde görüş belirttikleri görülmektedir.

Bu niteliklerle ilgili olarak öğretmen adaylarının yüksek katılımı dersi sürecini ve öğretimi olumsuz etkileyeceğine olan inançları, meslek hayatlarında bu tür öğretmen davranışlarından uzak duracaklarına bir işaretidir. Yeni eğitim sisteminin yetiştirdiği öğretmenlerin öğretim sürecine olumlu etkide bulunabilecek öğretmen davranışlarına sahip olarak mesleğe başlayacakları buradan hareketle düşünülebilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada, Türkçe öğretmeni adaylarının öğretim sürecinde etkili olan öğretmen niteliklerine yönelik görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bulgulardan hareketle öğretmen adaylarının hangi nitelikleri ne oranda etkili buldukları ortaya konmuştur.

Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinden hareketle öğretim sürecinde gerekli olan en etkili öğretmen nitelikleri arasında: “*Alanıyla ilgili bilgi açısından yeterli olma; Dersin amaç ve hedeflerini öğrencilere açıklama; Derste konu ile ilgili yeterli ayrıntıyı ve örnekleri verebilme; Öğrencilerin Türkçe ile ilgili sorularını yanıtlayabilme; Öğrencilerin sorularını dikkate alarak, anlaşılmayan konuları yeniden anlatma; Konuları bir bütünlük içinde anlatma; Sınav sonuçlarını ders sürecinde dikkate alma; Öğrencilerin ilgi, ihtiyaçlarına ve yeteneklerine göre işlenecek konuları planlama; Türkçe dersini günlük hayatla ilişkilendirerek ilgi çekici ve eğlenceli bir hale getirme; Araştırmayı sevme ve kendisini geliştirmeye çalışma; İnsanları sevme ve öğrenciye değer verme; Giyim-kuşamına dikkat etme; Eleştirel ve yaratıcı düşünmeye önem verme; Neşeli olma; El, kol, jest ve mimiklerini(beden dilini) etkin bir şekilde kullanma; Öğrencilerini tanıma ve onlara isimleri ile seslenme*” gibi öğretmen

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

nitelikler tespit edilmiştir. Bu sonuç, öğretmen adaylarının alan bilgisi ve mesleki anlamda yöntem, teknik ve ölçme-değerlendirme sürecine yönelik bilgi ve becerileri kazanmış olmanın gerekliliğini vurgulamaktadır. Ulaşılan bu sonuçlar ile daha önce yapılmış bazı çalışmaların sonuçları benzerlik göstermektedir (Borg, 2006; Park ve Lee, 2006; Taylor ve Dana, 2003; Ochanji, 2000; Brosh, 1996; Ogden, 1994; Calabria, 1960).

Etkisi çok düşük veya olumsuz etkiye sahip öğretmen nitelikleri arasında ise: “*Dersi isteksiz anlatma; Öğrencilerin bazılarında daha fazla ilgi gösterme; Öğrencilere lakaplarla, argo tabirlerle vb. sözlerle hitap etme; Öğrencilere karşı kaba kuvvet kullanma; Öğrencilerin daha çok bilgiyi ezberlemesini isteme; Notu derste disiplini sağlayıcı bir yaptırım olarak kullanma*” gibi nitelikler yer almıştır. Bu niteliklerin çoğunluğu Türkçe öğretmeni adayları tarafından olumsuz etkiye sahip olarak görülmektedir. Bu sonuç, Türkçe öğretmeni adaylarının bilinçli olarak yetiştiklerinin bir göstergesi kabul edilebilir.

Öğretim sürecinde etkili olan öğretmen nitelikleri ile ilgili ulaşılan bulgulardan dersi istekli anlatma, öğrenci ile iletişimin güçlü olması, öğrencileri derse dâhil etme, öğrencilerin sorularına uygun cevaplar verebilme, derse hazırlıklı gelme gibi öğretmen niteliklerin öğretim sürecinde etkililiğine yönelik bulgular ile daha önce yapılmış bazı çalışmaların sonuçları benzerlik göstermektedir (Sadeghi ve Babai, 2009; Shishavan ve Sadeghi, 2009; Borg, 2006; Opdenakker ve Damme, 2006; Wayne ve Youngs, 2003; Vadillio, 1999; Piburn ve Baker, 1993).

Elde edilen bulgular ışığında genel olarak Türkçe öğretmeni adaylarının öğretim sürecinde gerekli olan öğretmen niteliklerine yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu ve olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir. Bu sonuç, uygulamaya katılan öğretmen adaylarının öğretmenlik hayatlarında belirlenmiş ve kendilerine yöneltilmiş öğretmen niteliklerine önem vereceklerini ve öğretimde başarıya ulaşmak için etkili bir şekilde kullanacaklarını işaret etmektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

KAYNAKÇA

- ADAMS, R. (1970). "Duration and Incident Frequencies as Observation Indices", *Education and Psychological Measurement*, C.30, No.3:669-674.
- BARNETT, R. (1994). *The Limits Of Competence: Knowledge, Higher Education And Society*, Open University Press, Buckingham.
- BİRCAN, İ. (2003). "Eğitimde Yeni Yönelimler Gelişmiş Ülkelerde Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Uygulamaları", *Eğitimde Yansımalar: VII. Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu Bildirleri Kitabı*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.
- BORG, S. (2006). "The Distinctive Characteristics of Foreign Language Teachers", *Language Teaching Research*, C.10, No.1:3-31.
- BROSH, H. (1996). "Perceived Characteristics of an Effective Language Teacher", *Foreign Language Annals*, C.29, No.2:25-38.
- CALABRIA, F. M. (1960). "Characteristics of Effective Teachers", *Educational Research Bulletin*, C.39, No.4:92-100.
- FELDMAN, K. A. (1976). "The Superior College Teacher from the Student's View", *Research in Higher Education*, C.5, No.3:243-288.
- HANSEN, D. T. (1995). *The Call To Teach*, Teachers College Press, New York.
- HARGREAVES, A. (2003). *Teaching in the Knowledge Society*, Open University Press, Maidenhead.
- HYLAND, T. (1994). *Competence, Education and NVQs: London, Dissenting Perspectives*, Cassell, London.
- KARASAR, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KAYA, Y. K. (1989). *İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış: Eğitimde Model Arayışı*, Bilim Yayınları, Ankara.
- KILIÇ, M. (2005). Öğretmenin Rolü ve Görevlerine İlişkin Görüşlerin Yeni İlköğretim Programı Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*'na sunulmuş bildiri, Kayseri.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- KISAKÜREK, M. A. (1985). *Sınıf Atmosferinin Öğrenci Başarısına Etkisi Eğitim Fakülteleri Üzerine Bir Araştırma*. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.
- KORTHAGEN, F. A. J. (2004). In Search of the Essence of A Good Teacher: A More Holistic Approach in Teacher Education. *Teaching and Teacher Education*, C.20, No.1:77-97.
- KÖSEOĞLU, K. (1994). *İlköğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Öğretim Elemanı Yeterliklerinin Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KULAKSIZOĞLU, A. (1995). “Öğretmenlik Mesleğinin Ahlaki İlkeleri Konusunda Bir Deneme”, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, No.7:185-188.
- LANG H., MCKEE, B., & CONNER K. (1993). Characteristics of effective teachers: A descriptive study of the perceptions of faculty and deaf college students, *American Annals of the Deaf*, No.138:252-259.
- LOWMAN, J. (1996). Characteristics of Exemplary Teachers, *New Directions for Teaching and Learning*, No.65:33-40.
- OCHANJI, M. (2000). Rethinking the Role of the Science Teacher, *The Science Teacher*, No.57:24-27.
- ODDENS, D. A. M. (2004). Kişilik Nitelikleri Açısından Hollanda’da Mesleki Eğitim için Öğretmen Eğitimi Eğilimleri, *Mesleki Ve Teknik Eğitimde Öğretmen Eğitimi Uluslar Arası Konferansı*’na sunulmuş bildiri, Ankara.
- OĞUZKAN, F. (1988). *Orta Dereceli Orta Okullarda Öğretim (Amaç, İlke, Yöntem ve Teknik)*, Gül Yayınevi, Ankara.
- OPDENAKKER, M.C., & DAMME J.V. (2006). Teacher Characteristics and Teaching Styles as Effectiveness Enhancing Factors of Classroom Practice, *Teaching and Teacher Education*, No.22:1-21.
- ÖZABACI, N. & ACAT M. B. (2005). “Öğretmen Adaylarının Kendi Özellikleriyle İdeal Öğretmen Özelliklerine Dönük Algılarının Karşılaştırılması”, *Kuramdan Uygulamaya Eğitim Yönetimi*, C.11, No.42:195-209.
- PALMER, P. J. (1998). *The Courage To Teach*, Jossey-Bass, San Francisco.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- PARK, G. P. & Lee, H. W. (2006). "The Characteristics of Effective English Teachers as Perceived by High School Teachers and Students in Korea", *Asia Pacific Education Review*, C.7, No.2:236-248.
- PIBURN, M. D., & BAKER D. R. (1993). "If I Were the Teacher...Qualitative Study of Attitude Toward Science", *Science Teacher Education*, C.77, No.4:393-406.
- SARACALOĞLU, A. S. (2000). *Fen Ve Edebiyat Fakülteleri Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Görüşleri*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- SHISHAVAN, H. B. & KARIM S. (2009). "Characteristics of an Effective English Language Teacher as Perceived by Iranian Teachers and Learners of English", *English Language Teaching*, C.2, No.4:130-143.
- SÖNMEZ, V. (1994). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- SÖNMEZ, V. (2001). *Öğretmen El Kitabı*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- SÖNMEZ, V. (2003). "Eğitimin Tarihsel Temelleri", Veysel Sönmez (Ed.), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- SÜNBÜL, A.M. (1996). Öğretmen Niteliği ve Öğretimdeki Rollerini, *Eğitim Yönetimi*, C.2, No.4:597-607.
- ŞAHİNKESEN, A. (1989). "Ortaöğretim Kurumlarında Görevli Öğretmenlerin Süreçler Yönünden Değerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C.22, No.1:101-133.
- ŞIŞMAN, M. (2001). *Öğretmenliğe Giriş*, PegemA Yayınları, Ankara.
- TAYLOR, J. A., & DANA T. M. (2003). "Secondary School Physics Teachers' Conceptions of Scientific Evidence: An Exploratory Case Study", *Journal of Research in Science Teaching*, C.40, No.8:721-736.
- TICKLE, L. (1999). "Teacher Self-Appraisal and Appraisal of Self", R. P. Lipka ve T. M. Brinthaupt (Ed.), *The Role of Self in Teacher Development*, State University Of New York Press, New York.
- VADILLIO, R. S. M. (1999). "Research on the Good Language Teacher", *EPOS*, No.15:347-361.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

WAYNE, A. J., & YOUNGS P. (2003). "Teacher Characteristics and Student Achievement Gains: A review", *Review of Educational Research*, No.73:89-122.

WITCHER, A., ONWUEGBUZIE A., & MINOR L. (2001). "Characteristics of Effective Teachers: Perceptions of Preservice Teachers", *Research in the Schools*, No.8:45-57.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*